

D08 Šašek

Osobní vzpomínání

Slovo šašek v dnešní češtině má určité negativní zabarvení. Vládcové si však šašky vydržovali. Jejich úloha byla velice pozitivní a spočívala v tom vnést do vážné situace optimismus či odlehčení, případně ukázat neradostnou pravdu tak, aby moc nebolela. Šaškové byli svým způsobem herci, kteří měli zvláštní poslání.

Když jsme během studia na MFF chodil na praxi, na jednom pražském gymnáziu nám připomínali, že učitel by měl být hercem a před žáky tak vystupovat. Konec konců, smyslem návštěvy divadla je určité vnitřní, myšlenkové obohacení. Škola je na tom podobně. Herec nerecituje fakta, ale na diváky působí. Učitel by rozhodně neměl být mluvící náhradou učebnice. Vztah učitel – žák při výuce by neměl být jen rozumový, učitel má žáka strhnout, získat jeho zájem i pozornost. Paralely mezi učitelstvím a herectvím jsou zřejmé. Dobrý herec i dobrý učitel do výkonů před posluchači či diváky vkládají sebe samé. Proti herci to má učitel o to jednodušší, že pokud má své žáky i svůj předmět rád, může téměř vždy hrát sama sebe.

Když jsem v posledních 15 letech svého aktivního života měl příležitost učit matematiku na vysoké škole, velice jsem si toho považoval a snažil jsem se, aby si studenti aspoň trochu uvědomili, že matematika je krásná a strhující, že není nutným zlem ve studijních plánech, nýbrž úžasným obohacením a vzhledem do určitého ideálního světa. Nejsm kompetentní posuzovat, jak moc se mi to dařilo, ale už sama tato snaha znamenala aspoň pro mne velký přínos. A nejednou mě při tom napadlo, že pobíhaje s křídou před tabulí jsem svým způsobem jako šašek (v tom dobrém smyslu), který se snaží šířit pravdu (onu úžasnou, matematickou) a optimismus.

Nádorové onemocnění tuto mou činnost v 76. roce mého života ukončilo. Když je lékaři zjistili, nedoufal jsem, že ještě po dvou letech budu žít spokojeně a v pohodě. Síly ovšem ubývají, na 90minutovou vyučovací jednotku by už asi nestačily. I z jiného důvodu je však asi dobře, že už neučím. Pomalejší myšlení, přeříkávání, problémy s krátkodobou pamětí by třeba vedly k tomu, že bych se stal šaškem v tom pokleslém smyslu slova. A to bych nerad.

Na závěr mě napadá ještě jedna poznámka k tomu pozitivnímu šaškovství. Na dvorech šašek – moderně řečeno – předával informaci panovníku a lidem kolem něho, tedy z hlediska obecně přijaté hierarchie nahoru. Učitel nepředává informaci lidem nadřízeným či u moci postaveným, nýbrž žákům či studentům. I když je to proti běžným představám o vztazích ve společnosti, je učitel v této situaci vlastně jejich služebníkem. Zní to nezvykle, ale odpovídá to tomu, co učí Ježíš: "Kdo z vás chce být velký, ať všem pokorně slouží. A kdo z vás chce být na předním místě, ať je pomocníkem všech."¹ Má důležitá učitelská zkušenost je, že se ve škole obohacujeme vzájemně. Jeden za druhého máme být vděční; to platí obousměrně i pro vztah mezi učitelem a žákem. Moji žáci či studenti mě obohatili; díky jim za to.

Jiří Nečas

Praha 29.6.2022

¹ Markovo evangelium, kap. 10, verše 43 a 44 (překlad Slovo na cestu)